

A CSALÁDI KAPCSOLATOK ÉS A SEGÍTŐ HATÁS JELENTŐSÉGE A BŰNELKÖVETŐ FIATALOK JAVÍTÓINTÉZETI NEVELÉSÉBEN

A nevelési program elkészítését több tényező teszi szükségessé és egyben időszzerűvé. A nevelőintézetekben a nevelés célja és feladata sajátos és eltér minden más intézményesített nevelés céljától és feladatától.

Ezt az eltérést a növendékek életsorsa, szociális és pszichés jellemzői határozzák meg, s nemcsak az a sajátos helyzet, amely intézeti nevelésüket szükségessé tette. A nevelőintézetek pontosan körülhatárolt, de ezen belül nagyon széles nevelési mezőben tevékenykednek.

A zártság és a tágasság kettősségének figyelembe vétele nagyon fontos a nevelőintézeti nevelés céljainak és feladatainak meghatározásakor. Arról van szó, hogy szinte teljes azoknak a nevelési területeknek a sora, amelyeket intézményesen a kezében tarthat, saját intézményi keretei közé foglalhat. (Iskolai tanulás, termelőmunka, kreatív munka, szabadidős tevékenység, többféle közösségi tevékenység, egyéni foglalkozások stb.) Az intézményesített nevelés jelenlegi rendszerében a nyitott iskola, vagy az iskola és diákotthon, az iskola és munkahely, az iskola és a családi nevelés kettőse nem rendelkezik a teljességnek azzal az egységével, amellyel a zárt nevelőintézetek. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy idealizálnánk a zártintézeti nevelés lehetőségeit, sem azt, hogy valamiféle általánosítható nevelési modellnek szeretnénk kikiáltani. De mint tény, ezt a teljességet mégis le kell szögeznünk, s a benne rejlő problémákra (nevelési szinterek teljessége mellett az izoláció, a családi háttér anomáliája, negatív szociális és pszichés tulajdonságok) fel kell hívunk a figyelmet.

Az utóbbi években növekvő társadalmi elvárás mutatkozik a sérült személyiségű és veszélyeztetett fiatalok helyzetének megoldása, valamint az őket érintő pedagógiai munka hatékonyságának fejlesztése iránt.

Az intézeti nevelés szakaszában az egyik legfontosabb szerepet a pedagógusok közössége játssza. Tőlük függ, nevelő munkájukban valósul meg az a követelmény, hogy a befogadott növendékeket szervezeten, fokozatosan, a személyiség aktuális állapotának megfelelően következetesen éri az a kívánt hatások, amelyek személyiségük egészséges fejlődését előmozdítják. Az intézet lehetőséget ad az iskolai tanulmányok végzésére. A nevelőintézet otthon-csoportjai pedig elősegítik a növendékek egymás iránti felelősségérzetének kialakulását, a negatív magatartási formák korrigálását. Az intézeti helyzetből fakadóan viszonylagosan jó hatásokkal lehet megvalósítani az egységes nevelői ráhatás követelményének elvét, abban a vonatkozásban, hogy a nevelést, képzést, oktatást, munkatevékenységet, csoportéletet irányító pedagógusok feladataikat a nevelés céljának megfelelően jól koordinálhatják.

A növendékek személyiségének megismerése és fejlesztése céljából könnyebb időt és módot találni a közös megfigyelésre, a növendékek reakcióinak elemzésére, az okok feltárására, a feladatok és megoldásuk közben felmerült problémák megbeszélésére. A koordináció különösen fontos a követelménytámasztás, ellenőrzés, értékelés vonatkozásában.

Az eddigiekből következik az is, hogy a nevelőintézeti nevelés sikerének feltétele a nevelők közösségének eszmei, pedagógiai egysége.

Alapvető cél

A társadalmi beilleszkedési zavarok megszüntetése, enyhítése, az önálló életvezetés

elősegítése a nevelés fő célja.

Hangsúlyozni kell ugyanakkor, hogy a hátrányos helyzetű, beilleszkedési zavarokkal küszködő fiatalok személyiségtorzulásának okai a megnyilvánulási hasonlóságuk ellenére is, az egyéni variációk széles skáláját mutatják. Ezért mindenkor szükséges az egyes fiataloknál alkalmazható nevelési módok, módszerek, s az egyéni terápia megválasztásánál a kiváltó okok feltárása, megismerése és figyelembe vétele.

Koncepció

A nevelőintézet rendeltetése az intézetbe utalt 14-18 éves fiatakorúak nevelése. Speciális feladata a károsító környezetből való kiemelés és a magatartási korrekció, a helyes szokásrendszer kialakítása, s a helyes társadalmi normarendszer elfogadtatása.

Olyan intézménytípus ez, amely a növendékek érdekében védelmet is nyújt a korábbi károsító, negatív hatásokkal szemben, és ezek ellenhatásaként funkcionálhat minden olyan tényezőt, amely az előzőeket semlegesíti. Megteremti a személyiség pozitív irányú fejlődését segítő hatások rendszerét, koordinációját. Nem téveszthető szem elől a végső cél: a nevelési időszak leteltével a növendékeket visszahelyezni a társadalomba. Megteremteni a sikeres beilleszkedésük minden lehetséges feltételét.

Az ehhez vezető tevékenységet az intézet két fő területen végzi:

Megszervezi és működteti az intézeti nevelés időszakában azt a tevékenység- és viszonyrendszert, amely felkészít a felnőtt életre, de a növendékek korához, személyiségéhez igazodva.

Az intézeti nevelés időszaka alatt kapcsolatokat teremt és lehetőséget ad a külső tényezők érvényesülésére.

Sérült személyiségű fiatakorúak beilleszkedését elősegítő intézményeinkben a pedagógiai munka önmagában is terápiás vonásokat hordoz. Feladata a korábbi környezeti ártalmak kiküszöbölésével új, egészséges pszichés mechanizmusok kiépítése. Nevelő-fejlesztő munkájával:

Megszüntetheti az éppen aktuális magatartási, beilleszkedési rendellenességeket.

A személyiségzavar időbeni korrekciójával megállíthat olyan kóros folyamatokat, amelyek semmissé tehetnék a nevelés egész addigi hatását.

A személyiségstruktúra formálásával közvetett, a későbbiekben megnyilvánuló pozitív hatást is biztosíthat.

Az intézeti élet rendjének és a közösségi magatartás szabályainak jó megszervezése pszichológiai értelemben gyógyító hatású pedagógiai tevékenység. Segítségével a gyermekek egészséges életmódra nevelhetők, lehetőséget kapnak a pozitív értelmi, érzelmi, akaratilag tulajdonságok kibontakoztatásához. Átmeneti védettségük módot ad a későbbi harmonikus társadalmi beilleszkedés előkészítésére, az ehhez szükséges pszichés mechanizmusok gyakorlására. Alapvető jelentőségű ebből a szempontból a rendszeres munkafoglalkoztatás, mert:

- a célszerű munkatevékenység fegyelmezettséget, felelősségtudatot, lelkiismeretességet, egyenletes életmódot alakíthat ki,
- a munka növeli a kezűgyességet, a reakciók gyorsaságát, a figyelem koncentrációját és megosztását, gyors ítélőképességet fejleszt, emeli a test ellenállóerejét, a testi folyamatok koordinációját, az általános tájékozottság szintjét.

A program szerkesztésének fő szempontjai

Milyen az első benyomás az intézetbe érkezett sérült gyerekekről? Hogyan illeszkedett be a csoport közösségébe, milyen volt a viszonya tanáraihoz, csoporttársaihoz?

Melyik általános iskolai vagy szakmai tantárgy érdekli legjobban; milyen fokúak az ismeretei; tapasztalható-e változás értelmi fejlődésében; mik lehetnek az alacsony szellemi teljesítmény okai?

Milyen a viszonya a munkához?

Megérti-e a feladatot?

Gyorsan vagy lassan, elmélyülten vagy felületesen végzi a rábízott feladatokat?

Talál-e örömet munkájában?

Csoportban vagy egyedül szeret-e dolgozni?

Van-e speciális érdeklődési köre és készsége?

Képes-e a munka közben keletkező nehézségeket önállóan és balesetveszély nélkül megoldani?

A program előzményei

Érdeklődéssel figyeltük a volt "K" csoportban folyó pedagógiai programot, amely Kovács Lajos pszichopedagógus tevékenységéhez fűződik. Ez a program számunkra meggyőzően bizonyította, hogy zártintézeti keretek között is lehet a hagyományos módszerektől eltérő módszerekkel próbálkozni. Az intézet vezetése - úgy éreztük - nyitott az ilyen kezdeményezésekre. Éppen ezért úgy gondoltuk - ötvözve a volt "K" csoport koncepciójával - egy új, szocializációs szinteken alapuló rendszert dolgoztunk ki, amit közösen beszéltünk meg és öntöttünk végső formába.

Hagyományos nevelőotthoni csoportszerkezetben egyéni - differenciált szocializációs szintekre épített - motivációs program.

Egyéni és csoport munka, egyénre szabott I - III. időszakra meghatározott jogokkal és kötelezettségekkel.

Jellem megszilárdítást szolgáló tréning a programunkhoz kapcsolódóan (pszichológus segítségével).

Egyéni személyiségfejlesztés, és a fokozatosan növelt szabadság. Ebben a rendszerben elsődleges szempontként vettük figyelembe a felelősségteljes önálló és közösségi normakövető magatartás előmozdítását.

Kezdeményező lépések és technikák közvetítése, a szabadidő értelmes eltöltésére.

Az alkalmasság és adottságok tisztázása.

Egyéni szintek követelményének kidolgozása és számonkérése.